

מאמר שבועי בדרכי עבודת ד' ועניני הזמן

מפי מרן פוסק הדור

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת שלח תשפ"ב

גודל הסכנה מחברה רעה ובפרט מהעושים פשעים "לשם שמים"

"ויעלו בנגב ויבא עד חברון" (י"ג, כ"ב)

בגמ' בסוטה (ל"ד ע"ב) איתא, "מלמד שפירש כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות, אמר להן אבותי, בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים", ע"כ.

וצריך ביאור מדוע היה כלב צריך להתפלל בחברון כדי שיינצל מ"עצת מרגלים", והרי אם התפלל שיינצל מעצתם, בהכרח שהבין שעצתם איננה נכונה והיא רשעות גדולה, וא"כ מדוע היה צריך להתפלל שיינצל מזה בשעה שהדבר ברור לו שעצתם איננה נכונה.

ובפשטו יש לומר, דאע"פ שכלב ידע שעצתם איננה נכונה, מ"מ חשש שכיון שהוא עומד להיות יחד עמהם כברת דרך ארוכה עד שיחזרו למדבר, אולי במשך הזמן יתפתה ללכת אחריהם, שהרי האדם נמשך אחר חברתו, וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ו מהלכות דעות ה"א) "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחביריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו". ובפרט שבמשך כל הזמן שהיה כלב עם המרגלים, לא גילה להם שהוא מתנגד לדרכם אלא אדרבה הראה להם מהשפה ולחוץ שהוא מסכים עמהם, (וכדאיתא במדרש מדב"ר ט"ז ב), ולכן היה צריך רחמים גדולים שבמשך הזמן לא ימשך אחריהם להיות ניסת אחר עצתם.

ויש להוסיף עוד, דכיון שהמרגלים היו נשיאי ישראל ונתכוונו לשם שמים, היה קשה מאוד להיזהר שלא להיות מושפע מהם, שהרי לא דיברו כרשעים אלא הסבירו איך כל מעשיהם מכוונים לשם שמים ולכן היה כלב צריך לעורר רחמים גדולים בתפילתו שלא יהא מושפע בהמשך הזמן מהחיבור עמהם.

◆◆◆

השפעת חבר רע

בגמ' בסוטה (י"ב ע"א) מבואר עוד, שפניו של כלב הושחרו מרוב התעניות שהתענה כדי להינצל מעצת המרגלים, ולכן נקרא שמו "אשחור". ויש ללמוד מזה מהו גודל השפעת האדם מסביבתו, עד שכלב היה צריך להרבות כל כך הרבה בתפילות ובתעניות כדי להינצל מהשפעת חבר רע.

ושמעתי מידי הרה"ח רבי אלימלך רומפלר ששמע מהרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע ששאל, מדוע תיקנו לומר בכל יום לאחר ברכת מעביר שינה, "יהי רצון וכו' שתצילני היום ובכל יום וכו' מאדם רע ומחבר רע", והרי תפילה זו להינצל על אדם רע וחבר רע כבר נכללה בברכת מעביר שינה, וכמו שנתקן שם במטבע הברכה: "והרחיקנו מאדם רע ומחבר רע", וא"כ מדוע אנו מוסיפים אחר כך תפילה נוספת "ותצילני מאדם רע ומחבר רע".

ואמר הרה"ק מהר"א מבעלזא לבאר בזה, דהנה באמת יש להתבונן בחילוק הלשון בין שני התפילות הללו, דבתפילה הראשונה אנו מתפללים "והרחיקנו מאדם רע ומחבר רע", ואילו בפעם השנייה אנו מתפללים "ותצילני מאדם רע ומחבר רע", ומשמע דשני תפילות נפרדות שנו כאן, התפילה הראשונה על "הרחקה", והתפילה השנייה על "הצלה", וביאור העניין שהיא תפילות אלו, הם על שני מיני חבר רע, שיש חבר רע שניכר עליו מבחוץ שהוא חבר רע, ועליו אנו מתפללים בתפילה הראשונה "והרחיקנו מאדם רע ומחבר רע" בלשון הרחקה, כיון שניכר עליו מבחוץ שהוא רע, וממילא שייך להתרחק ממנו, אבל יש עוד מין חבר רע שאין ניכר עליו כלל מבחוץ שהוא רע, ואדרבה, הוא בא ממשפחה טובה ונראה מבחוץ כבחור רגיל, אלא שנתקלקל מבפנים (ע"י הסתכלות בדברים טמאים וכעיתונים הטמאים והאינטרנט בימינו), ועליו אנו מתפללים בתפילה השנייה בלשון הצלה - "ותצילני" מחבר רע, ומשום שאין אנו מכירים אותו ואיננו יכולים להתרחק ממנו, אבל הקב"ה יכול להציל אותנו מאדם כזה.

גודל השכר שנותן הקב"ה לאותם המחזיקים באמונה נגד רעש הכפירה

"ויהי כלב את העם אל משה", (י"ג, ל)

במדרש כאן (במדב"ר ט"ז ב) איתא, "זה שאמר הכתוב (תהלים ע"ו) אשתוללו

אבירי לב נמו שנתם, אשתוללו אלו משה ואהרן ששלחו המרגלים ובאו ואמרו לשון הרע על הארץ, ולא היו יודעין מה לעשות, ואף משה ואהרן נתרשלו את ידם, מיד עמד כלב ושיתק כל אותן אוכלוסין ואמר להם טובה הארץ מאד מאד, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה טובה גדולה אני מחזיק לו שנאמר (דברים א) זולתי כלב בן יפנה, מהו זולתי, לזה אתי יותר מששים רבוא מכם אתם לא מצאתם ידיכם אלא כשלתם" ע"כ.

ומבואר כאן במדרש שהקב"ה נתן שכר רב לכלב, כיון שכל שישים ריבוא מישראל ואפילו משה ואהרן לא ידעו מה לעשות בשעה שבאו המרגלים לדבר לשון הרע על ארץ ישראל, והיחיד שהציל את המצב והשמיע דעת תורה ברמה נגד המרגלים היה כלב, ולכן שילם לו הקב"ה שכר רב, ואמר עליו "טובה גדולה אני מחזיק לך".

ויש להמליץ את הדברים הללו על זמנינו, שבעוה"ר כשמונים אחוז מבני ישראל פרקו עול תורה, ולא נשאר אלא חלק קטן של החרדים לדבר ה', ומה גם שדעות כוזבות נכנסו רח"ל אפילו אצל שומרי התורה עד שיש שוכחים שם שמים ונתלים בכוחות שונים שיושיעו אותם, וכשאנו שומרים על חיי התורה והמצוות, ומתחזקים באמונה וידיעה כי הכל תלוי באבינו שבשמים בלבד, הרי אומר לנו הקב"ה "טובה גדולה אני מחזיק לכם" שבשעה שרוח הכפירה משתוללת ברחוב, אנו כביכול 'מצילים את המצב' ומכריזים בשם שמים שהוא בלבד עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות.

לפעול למען כבוד שמים בלא לחשוב על "מה יאמרו"

"וכן היינו בעיניהם", (י"ג, ל"א)

פירש"י "שמענו אומרים זה לזה נמלים יש בכרמים כאנשים", ע"כ.

ונראה שכאן טמון שורש נפילת המרגלים מאחר שרצו למצוא חן בעיני אנשי המקום, והיה איכפת להם שהם מסתכלים עליהם כחגבים, לכן התבטלו אליהם לבסוף לגמרי עד שאמרו שאנשי ארץ כנען הם גיבורים וחזקים ואי אפשר לנצחם, אבל אם היו מכירים בגודל ערך עצמם, לא היה איכפת להם כלל מה שמזלזלים בהם כחגבים ונמלים, ולא היו מסתכלים ימין או שמאל לחשוב מה יאמרו עליהם, ולא היו נופלים בשליחותם.

וכבר אמר כן כ"ק האדמו"ר מקאצק זצ"ל שהתביעה עליהם היתה על ה"זכך היינו בעיניהם", שלא היה להסתכל כלל ולבדוק היאך הם נראים בעיני הכנענים.

ויש בזה מוסר השכל נפלא לכל אחד שיש לו הזדמנות לפעול ולעשות למען כבוד שמים, שלא יתפעל כלל מ'מה יאמרו' עליו, אלא ישים נגד פניו את משימתו ותפקידו בעולם לפעול למען כבוד שמים, ויבוא עם כוחות ותעצומות ידיעה ברורה שאם יפעל לשם שמים, הקב"ה יעמוד לימינו.

וגם בזמנינו שהרשעים בארץ ישראל מרננים עלינו שאנחנו מיושנים או בטלנים וכיו"ב, עלינו לדעת שכל דבריהם הם כהבל וריק ואינם תופסים מקום אצלינו, שאנחנו מחשיבים אותם לבהמות, שהרי כל חייהם הם רק להנאה גשמית בלא שום תכלית ובלי דביקות באלוקים, ודבריהם אינם נוגעים לנו כלל.

מעלת לימוד התורה בשבת

"ויהי בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת", (ט"ו, ל"ב)

פירש"י (להלן פסוק מ"א) "למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת עבודה זרה, לומר שהמחלל את השבת כעובד עבודה זרה, שאף היא שקולה ככל המצות", ע"כ.

ומבואר בדברי רש"י ששמירת שבת שקולה כנגד כל המצוות.

ושמעתי בשם הסבא מקלם זצ"ל שאמר, שכשם ששמירת השבת שקולה כנגד כל המצוות, כך גם כל מצווה שעושים בשבת שקולה כנגד כל המצוות, וממילא כל רגע שלומדים תורה בשבת שקול כנגד תרי"ג מצוות. [ובכן איש חי שמוות כתב שלימוד תורה בשבת גדולה פי אלף מלימוד תורה בימות החול].

ובעוה"ר בדורות האחרונים נחלשו בישיבות סדרי הלימוד בשבת קודש, ובמקום שבשבת קודש יתחזקו סדרי הלימוד בישיבות שהרי כל רגע של לימוד התורה בשבת שקול כנגד כל המצוות, נעשה רפיון בזה, ומו"ר הגה"צ

לזכות ולט"נ הרה"ג ר' אברהם יוסף שפירא זצ"ל
בן הרה"ג רבי פנחס זצ"ל נלב"ע כ"ג סיון תש"ס
נתנב על ידי משפחתו הנכבדה שיחיו
לרגל יום היא"צ שחל השבוע, ת.נ.צ.ב.ה.

נדבת ידידנו הגאון רבי דוד הלוי רובינשטיין שליט"א רב בית המדרש מגדנות אליהו ירושלים
לרגל נישואי בתו עב"ג החתן הכהור המופלג ברוך בן הרה"ג ר' אהרן הלוי פאלאק שליט"א
בן גאב"ד גרוסורדיין שליט"א וחתן כ"ק אדמו"ר משאץ ויזניץ שליט"א
ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל, יה"ר שיזכה לרוות רוב נחת דקדושה מכל יוצ"ח

שורש המינות הוא בתאות הלב

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם" (ט"ו, ל"ט)

בגמ' בברכות (י"ב ע"ב) איתא, "אחרי לבבכם זו מינות, אחרי עיניכם זה הרהור עבירה", ע"כ.

ושמעתי מהגאון הקדוש רבי אלחנן ווסרמן זצ"ל שהקשה מדוע מינות מתייחסת אחר הלב, והרי לכאורה מינות יסודה בדעות כוזבות, ועניין זה שייך למח שבראש שהוא משכן הדעות ואינו שייך כלל ללב שהוא משכן התאוות והרצונות.

ואמר רבי אלחנן שאכן מבואר כאן בדברי חז"ל דמינות אין יסודה במחשבה ובדעות, ומשום שעפ"י שכל אין מקום כלל לכפור בה, שהרי הבריאה מעידה על יוצרה וכמו שנאמר (תהלים י"ט ב) "השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיע הרקיע" וגו', וכל יסוד הכפירה נובע מחמת התאוות, שהאדם רוצה להיות חפשי וללכת אחרי תאוות ליבו, ומכח הנגיעות דעתו משתבשת עד כדי שאפילו מינות ודעות כוזבות נזרקות בו, עכ"ד.

ובאמת דברי הגר"ר אלחנן זצ"ל המה כלל גדול להרבה עניינים בעבודת ה', שהרבה פעמים האדם משתמש בטענות שכליות להסביר את דרכו ושיטתו, אבל באמת ביסוד הדברים הכל נובע מחמת תאוות ליבו, שכדי לתרץ את עצמו הוא נאחז בשיטות שכליות שונות, אבל יסוד טעמו ונימוקו אינו מחמת טענתו אלא מחמת תאוותיו.

וכמו כן מצוי הדבר בעניינים אלו גופא דלא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, שלפעמים שאדם מכניס עצמו למקום שיש בו חשש מכשול דלא תתורו אחרי עיניכם רח"ל בטענה שלא יזיק לו הדבר, ויש לדעת שטענה זו באה מכח הנגיעות שרוצה ללכת אחר תאוות ליבו, ולכן מטעה עצמו ואומר שלא יזיק לו, אבל האמת היא שאפילו אם הוא עוסק במצווה, לא יכניס עצמו למקום שיש בו חשש מכשול דלא תתורו אחרי עיניכם, דאדרבה במקום שעוסק במצווה, השטן מפריע יותר וכמבואר במפרשים.

רבי משה שניידער זצ"ל פירש התואר "בן תורה", שכשם שהבן קשור באביו ויונק את כל חיותו מאביו שהביאו לעולם, כך גם "בן תורה" קשור בתורה ויונק את כל מעשיו והשקפתו רק מהתורה, והוסיף ואמר, "ב"ה בזמנינו ישנם הרבה לומדי תורה, אבל 'בני' תורה שהתורה היא כמו בית אביהם והם קשורים בה תמיד ולומדים גם בערב שבת ובשבת ובבין הזמנים - הם מעטים מאוד, וחובתנו לגדל עדרים של 'בני' תורה הנאמנים לה' ודבוקים בתורתו.

מידת הקדושה הוא רק למי שנוהר ממינות וממראות אסורות

"וראייתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם, למען תזכרו ועשיתם את כל מצוות ה' והייתם קדושים לאלוקיכם", (ט"ו ל"ט-ט)

שמעתי מפי הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל, שכאשר נדייק בפסוקים אלו נראה שלא נאמר "והייתם קדושים לאלוקיכם" אלא בפסוק השני שנאמר בו "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", אבל בפסוק הראשון שנאמר בו "וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם" לא נאמר "והייתם קדושים לאלוקיכם", ובטעם הדבר ביאר שאי אפשר להשיג קדושה בלא שמירת העיניים, וכדי להיות קרוי בתואר "קדוש" אין מספיק בעצם קיום המצוות, אלא צריך להיזהר ממינות וממראות אסורות, ולכן לא נאמר "והייתם קדושים" אלא לאחר מש"כ "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" והיינו שנוהר ממינות וממראות אסורות, ובפרט מהאינט' בזמנינו].

ורבינו החזון איש זצ"ל החמיר מאוד בענייני קדושה, וזכורני ששאלו אותו על אשה אחת שהלכה לשפת הים אם מותר לה לקחת את בנה הקטן כבן שנתיים עמה, והשיב שהמראות שהילד רואה אפילו בגיל רך מאוד נקלטים בזיכרונו, ואח"כ המראות הללו יצפו בזיכרונו ויבלבלוהו ח"ו ויטרידוהו.

ובזמנינו שהרחוב סוער בפריצות, חובה כפולה על כל אחד לשמור עיניו ומחשבתו בשמירה יתרה, וכן על ההורים מוטלת החובה להזהיר הילדים להיזהר בענייני קדושה, ובזה הם מבטיחים את עתידם.

עובדות והנהגות שקיבל מרן שליט"א על אבי הישיבות מרנא ורבנא הגר"ח מוואלז'ין זצוקללה"ה

(הובא לרגל יום היא"צ שחל השבוע)

בדיני נפשות אין לסמוך על אחרים

ד הגר"ח מוואלז'ין זצ"ל ביאר הטעם שאברהם אבינו נצטווה על העקידה מפי הקב"ה בעצמו, אבל הציווי ד'אל תשלח ירך אל הנער' שמע אברהם אבינו מפי המלאך ולא מהקב"ה בעצמו, וביאר הגר"ח מוואלז'ין זצ"ל שבעקידה שנצטווה אברהם אבינו לשחוט יהודי, כיון שהוא דיני נפשות לא מספיק לשמוע מפי מלאך, אלא צריך לשמוע דווקא מפי הקב"ה בעצמו, אבל הציווי שלא לעקוד את בנו שהוא עניין של הצלה, בזה מחויב לקיים את הציווי גם אם שומע מפי המלאך.

ודבר זה אמר הגר"ח בשעה שביקשו ממנו לחתום על חרם נגד עדה מסוימת בישראל, ומסרו לו בשם הגר"א לחתום, שכדי להחרים עדה שלמה צריך הוא לשמוע כן מפי הגר"א בעצמו ולא משמועות שמוסרים בשמו.

זהירות באיסור חדש

ה הגר"ח מוואלז'ין זצ"ל היה נזהר מאוד מאיסור חדש, אבל אחרים אכלו על שולחנו חדש, וכמנהג רובם ככולם של תושבי חו"ל שהיו אוכלים חדש בחו"ל.

חלקו של תומך תורה בעולם הבא

ו הגר"ח מוואלז'ין זצ"ל סיפר שפעם בשעה שהתעסק בהלכות כלאים נתקשה בקושיא עצומה, ובחלום הלילה נגלה אליו חייט עם הארץ וביאר לו היטב את העניין משורשי הדברים עד ההלכה למעשה ויישב את קושייתו, והגר"ח התפלל מאוד מהיכן הוא יודע ללמוד כאחד מגדולי התלמידי חכמים והרי בחייו הוא היה חייט פשוט, והלה השיב שבחייו הוא היה תומך בתורה מתוך מסירות נפש, שהיה לו קופה שהיה משלשל בה חצי מכל שכרו, והיה נותנו ללומדי תורה ותומך בהם כדי שיוכלו ללמוד אף שהדבר היה קשה עליו ביותר, וכשעלה לעולם העליון פסקו בשמים שהוא יזכה להיות גדול בתורה כמותם וליהנות מזיו השכינה כאחד מגדולי התלמידי חכמים, ולימדו אותו תורה עד שהגיע לדרגה כזאת, וכשהתעורר הגר"ח זצ"ל השתומם ואמר, ידעתי ששכר רב מוכן לתומכי התורה, אבל זהו חידוש אצלי שהם ממש תלמידי חכמים כפשוטו בעולם העליון.

בני הישיבה ולא תלמידי הישיבה

א בישיבת וואלז'ין זצ"ל לא קראו לתלמידי הישיבה בשם 'תלמידי הישיבה' אלא בשם 'בני הישיבה', [וכן באמת השתרש המנהג בישיבות בליטא לקרוא לבחורים בשם 'בן ישיבה' או 'בן תורה'], ושמעתי מרבותי זצ"ל שכן קיבל הגר"ח זצ"ל מרבו הגר"א שבני הישיבה הם 'בנים' ולא רק 'תלמידים', שכן רבני הישיבה אינם רק מלמדים אותם את חכמת התורה (כמו להבדיל מלמד באוניברסיטה שמלמד רק חכמה מסוימת), אלא הם משמשים להם כמו אב ברוחניות, ובונים את כל קומתם הרוחנית, ונמצא שהתלמידים הם כבני הישיבה בענייני רוחניות.

הצלחת הישיבות תלוי בכסף שמקבלים

ב הגאון רבי חיים מוואלז'ין זצ"ל אמר שאם הישיבות היו מקבלים רק כסף בטהרה, והשותפים לתורתם היו יראים ושלמים, היו גדלים הרבה יותר בתורה ויראת ה' טהורה, אבל אם האפיקורסים והרשעים תומכים בלימוד התורה, הם מזיקים מאוד ללימוד התורה, כיון שהם נעשים כשותפים בלימוד התורה שלנו ומשפיעים עליה לרעה.

מידת פורונו לצדקה

ג מרן הגר"ח מוואלז'ין זצ"ל היה מרבה בצדקה ומחלק ממון רב לעניים, ומלבד מה שהקפיד להפריש חומש מכל הכנסותיו לצדקה, היה מפזר ממנו בהלוואות לכל נזקק, ובשנים שהתפרנס מבית מסחר אשר בבעלותו, היה משתדל לקנות הרבה סחורה, ולא להותיר בידו ממון רב מדי במזומו, בטענתו כי אדם שיש לו מעות בכיסו, אי אפשר לו לצאת ידי חובת הפסוק "ולא תקפוץ את ירך מאחיך האביון וגו' נתון נתן לו" (דברים טו, ז-י) עד שיפזר כל המעות, [ולפי השמועה סיבה זו גרמה לו להפסיק לבסוף ממסחרו כיון שלא היה יכול תמיד לקנות הרבה סחורה שלא להותיר בידו ממון במזומו], וכמו כן ביום פטירתו התאמץ והזדרז לחלק כל מעות הצדקה שהיו אצלו, בטרם ימות ויפסיד את חשבון המצוה.

נרבת ידידנו הרה"ג ר' צדוק הלוי זליק שליט"א (הר נוף) לע"נ אמו ציפורה בת הר"ר אליעזר ע"ה, יא"צ ט"ז סיון תשפ"א

נרם לע"נ הרב ר' פנחס זצ"ל ב"ר משולם פייבל הכהן הי"ד זצ"ל נלב"ע י" סיון תשפ"ב הונצה על ידי בני משפחתו

נרבת ידידנו עוז לע"נ סימי בת פרחא ע"ה

נרבת משפחת כהן לעילוי נשמת אביהם וראש משפחתם הרה"ח ר' משה ב"ר אביגדור ז"ל נלב"ע י"ח סיון, תנ.צ.ב.ה.

ברכת מזל טוב לירידינו עוז העומד לימינו אשר זכות הפצת הגליון בבני ברק נוקפת לזכותו לרגל שמחת נישואי נכדו שיתקיים בשבוע הבע"ט, יה"ר שיזכה לרוות רוב נחת דקדושה מכל יוצ"ח